

DUNĂREA ȘI DELTA ÎN AMINTIRILE REGINEI MARIA

Dr. Luminița GIURGIU*

Dr. Teodora GIURGIU**

La ediția a III-a a cărții „Țara Mea”, Regina Maria a dorit să dea o explicație a modului cum a fost scrisă:

„Partea întâia¹ a văzut lumina într-un ceas când simțeam că războiul se apropia de hotarele noastre și, știind în ce parte ne vom hotărî, am pregătit o serie de schițe ușoare pentru a fi trimise în Anglia, când ne vom fi declarat aliații ei. [...] Într-un timp cu totul deosebit a fost scrisă partea a doua. Grozava depresie a înfrângerii și retragerii zăcea ca o povară asupra noastră a tuturor. Trei sferturi din țara noastră ne fuseseră smulse; ca o ceată de oi pierdute fuseserăm goniți din adăposturile noastre”².

Și aceasta pentru că, în opinia Reginei Maria, „România e puțin cunoscută marii Împărății de peste mări” și dorea „să fie condeiul meu acela care va vădi unele din frumusețile ei țării mele de naștere”³.

Regina a rememorat întâlnirea cu Nicolae Iorga, care a încurajat-o – „Ați scriso carte pentru țara nașterii Voastre, acum e vremea să scrieți una și pentru țara a cărei nenorocire o împărțiți” – notând: „Dar iată că, într-o bună zi, un bătrân profesor a venit să mă vadă; era și el scriitor și îmi era prieten. Și el pierduse totul, dar, ca și Regina lui, simțea nevoia de a face ceva, o sfortare, un semn care să arate că inimi credincioase vegheau asupra celor prea loviți, prea săraci, prea deznădăjduiți ca să-și ridice capetele și să lupte. Acest vechi prieten tocmai citise «Țara mea»...”⁴.

Călătoriile Reginei o vor purta în toate colțurile țării, care o vor ferma prin oameni, obiceiuri, peisaje și istorii ale locurilor, pline de magie și pitoresc. Dar să îi dăm cuvântul unei scriitoare sensibile, îndrăgostită iremediabil de frumusețea țării de adopție, povestind despre Dunăre, Delta și locuitorii ei:

„Dacă nu sunteți obosiți de rătăcirile mele de la șes la Munte, din muncele la Mare, v-aș duce puțințel acolo jos, pe țărmul Dunării, acel râu mare și nobil care este una din mândriile Țării.

*Comisia Română de Istorie Militară.

** Arhivele Militare Naționale Române.

¹ „Partea I-a. Regina unei țări mici!” este datată 18 august 1916.

² Maria Regina României, *Țara pe care o iubesc. Memorii din exil cu ilustrații de Regina Elisabeta a Greciei*, traducere din engleză și postfață de Maria Berza, Editura Humanitas, București, 2016, p. 6.

³ Idem, *Țara mea*, Traducere din englezește de N. Iorga, Ediția III, Editura Librăriei Pavel Suru, București, Sibiu, 1919, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, p. 1.

⁴ Idem, *Țara pe care o iubesc...*, p. 6.

Apele nu-i sunt chiar așa de albastre cum spune cântecul, dar sunt largi și curg măreț, ducând atâtea corăbii, rostogolindu-se pe lângă atâtea sate și orașe.

Am plutit în toată întinderea ei, cât se ține de o singură țară, de la Porțile de Fier până în acea ciudată regiune plană care este gurile ei. Un ținut de lacuri și de mlaștini și de ape veșnice, de canale și de trestii și de bătrâne sălcii, un ținut care pe alocuri face pe cineva să se gândească la ce va fi fost lumea înainte ca apele să fie despărțite de uscat. Și, pentru această nebiruită ispită pe care o simt totdeauna față de sălbătice locuri, singuratice și întinse, mai mult colțuri de acestea m-am pus eu să le înfățișez.

Nicio hartă precisă a acestor ape încurcate n-a rămas în mintea mea, dar o văd întreagă în icoane, cum îmi este obiceiul. Văd scânteieri iuți ale locurilor care mi-au umplut ochii de bucurie, nesfârșite întinderi de ape, joc de lumină și umbră. Văd linia cutărui copac stând răzleț ca un suflet pierdut, în negură – ori o nesfârșită turmă de bivoli călcând într-unsingur șir pe-o îngustă șuviță de pământ, trupurile lor butucănoase răsfrângându-se în apa dedesubt – ori văd un cal alb ce rătăcește, păru-i răsfrângând lumina soarele ca fața mărgăritarului – văd atâtea mlaștini acoperite cu nuferi care-și deschid larg stelele ca zăpada ca să se umple de vedenia bolților.

În iahtul nostru am plutit prin mijlocul Dunării fără a ne opri în locuri mai fericite, ca să stăm numai acolo unde lumea era așa de liniștită de păreai a fi ajuns la capătul ei.

Când mă gândesc la acestea, o simțire de visătoare mulțumire vine asupra-mi și pentru o bucată de vreme alung orice gând de bătlăie și de luptă, orice știință despre aceia că și aici s-a înfuriat tunul, că pentru o clipăaceste locuri, ca și atâtea altele nu mai sunt ale noastre, ca să rătăcesc măcar în gând de-a lungul acestor canale sure-verzii, mărginite de sure-verzii sălcii.

De fapt aceasta este o lume de sălcii; ele sunt stăpânele aici; le găsești cu miile; ținând la reveneală, le place să crească unde n-ar prinde rădăcină niciun alt copac. Pe vremuri din an când țara înconjurătoare este înecată, ele stau, ca să zic așa, până în genunchi în apă, de nu li se mai vede nimic din trunchi. Luntrea mea a fost vâslită ceasuri întregi prin aceste canale mărginite de sălcii, în umbra frunzișului tremurător, până la lacuri așa de largi, încât semănau cu Marea.

Pretutindeni sălcii, bătrâni străjeri, păzitori ai acestor ape singuratice, veghetori tăcuți ai anotimpurilor care trec, sura linie de nămol pe trunchiurile lor arătând ridicarea și căderea valurilor. De multe feluri în noduroasa lor alcătuire și vechi de zile, ele par că-și strâng mâinile ciolănoase într-o deznădejde împietrită deasupra apelor, care veșnic curg asupra picioarelor lor.

În toate atitudinile, ele se apleacă asupra acestor ape, parcă ar căuta răsfrângerea însăși pe care mișcarea curentului neconținut o tulbură. Unele se întind larg ca niște stejari, adăpostind atâtea cuiburi în ramurile lor, altele se lăfăiesc ca niște uriași ce dorm, iar cutare trunchi căzut, ciudat croit și stângaci, seamănă cu o dihanie dinaintea potopului, ascunsă în noroi. Când vântul trece peste frunzele lor, ele se fac asemenea cu argintul, cu vreun nor de toamnă, dar odată cu amurgul se transformă într-o oaste de stafii, care s-au coborât să vegheze asupra locurilor unde tăcerea clocește.

E și o lume de făpturi înaripate, căci toate felurile de păsări se sălășluiesc în mijlocul acestor bălți. Când apele sunt înalte, poți străbate cu luntrea prin umbra pădurilor înecate, care în anume timpuri sunt pline de viața păsărilor ce-și clădesc cuiburile: rațe sălbatice și pescăruși, cocori suri, albi și bruni; păsărele cu pene scumpe, solemni vulturi tăcuți și păsări de pradă de toate felurile. Babițe stângace, cu mersul încet, se cuibăresc în nămol alături cu lebede sălbatice care, la lăsarea serii, plutesc din aripi încete deasupra bolților, aducând înapoi în minte basmele lui Andersen.

Lunecând din aceste canale nesfârșite în umbra plină de taină a pădurilor înămolite, adesea am tulburat pacea acestor colonii înaripate. Cea dintâi detunătură a puștii vânătorului face să se ridice păsările cu miile din cuiburile lor, umplând văzduhul cu bătaia aripilor și fricosul sunet al țipetelor ce scot. Atmosfera întreagă se face vie de pe urma bietelor ființe înspăimântate, care se învârt și se succesc pe sus, fugând încoace și încolo în spaimă fără nume, lume a tăcerii al cărui sfânt farmec a fost sfărâmat pe neașteptate de apropierea omului.

Canalele mărginite de sălcii duc, precum am mai spus, spre întinse lacuri acoperite în parte de papură și de nuferi, iar în parte, fiind așa de întinse, asemenea cu Marea.

Razelmul este cel mai larg din aceste lacuri: când vântul din cutare parte suflă, fața lui este așa de aspră, încât luntrile mai mici nu îndrăznesc să-i înfrunte valurile. În toate apele acestea pescarii au pradă bogată. Pe alocurea Statul a organizat pescării cu cele mai bune rezultate, pe lângă aceea că peștele este neprețuit ca hrană pentru săraci.

În cea mai mare parte, pescarii sunt lipoveni, ruși dintr-o anumită sectă. Molâi uriași cu părul bălan, au un tip care nu se schimbă niciodată; pretutindeni îi cunoști ușor după ochii lor albaștri, după bărbile lor în floarea mierii și după cămășile lor roșii, care se văd pretutindeni fluturând ca niște maci gigantici în luntrile lor negre cu fundul lat. Îmi aduc aminte de o primire minunat de pitorească undeva, prin aceste părți pline de vis ale Dunării.

Iahtul nostru se oprise odată cu seara în pašnicele ape largi ca ale unui lac. Soarele se apropia de marginea zării; departe un rând albăstriu de muncele mărginea cerul; o moscheie albă ca zăpada, cu sprintenu-i turn sârguindu-se către ceruri, se rezema de fondul tabloului ca duhul unei clădiri; enigmatică și plină de taină ca o rugăciune în liniștea serii.

Cu miile țărani vâsliseră în luntrile lor ca să ne întâmpine. Râul părea viu de atâta lume! Și cum țărani se îmbrăcaseră în culorile cele mai vii, apa semăna cu o grădină de flori enorme, care se strângeau cu toatele spre același punct.

Era un vuiet de glasuri, o fluturare de luminoase năframe, stigăte de bucurie și zgomot și zumzet al ațâțării sufletești.

Luntrile erau vesel împodobite cu flori, unele dintre ele căzuseră în apă și aceasta le ducea înaite pe valurile ei, tăcut, hoțeste.

Iahtul nostru se oprise; mărunta flotă de luntri se grămădi spre noi, plină de bărbați, de femei și de copii de felurite neamuri, dar mai ales lipoveni ale căror femei poartă cele mai strălucitoare cituri⁵ pe care le-au ținut vreodată războaiele.

Asupra acestei priveliști plină de atâta culoare, de voie bună și de bucurie se întindea puternicul aur al soarelui apunând, care lumina toate cu o strălucire aproape de spaimă, în puterea ei. Pe urmă, deodată, din toată această fluturare, mișcare, îmbulzire, o luntre se desfăcu, având la cârmă, în picioare o figură curioasă. Înalt, într-un lung veșmânt negru, un om cu crucea în mână, un om cu părul lung, care strălucea ca un metal brunat în lumina ce pierdea. O uimitoare figură care ar fi putut să iasă dintr-o legendă, o figură care se ținea de cartea sfinților.

Pe apă, el plutea către noi în luntrea lui cu fundul lat și lumina părea că l-a ales pe dânsul anume, oprindu-se cu dragoste asupra lui; tot mai aproape venea, ținând sus crucea, care strălucea și scânteia ca un giuvaer magic în mâna lui.

Această ciudată ființă atinse iahtul nostru: el nu vorbea vreo limbă ce am fi putut înțelege, dar îmi întinse crucea să o sărutăm, binecuvântându-ne întru aceasta cu dulci cuvinte rusești. Crucea nu mai semăna acum cu un strălucitor giuvaer, dar și de aproape părul acestui om era minunat; în valuri mari i se desfășura pe umeri o bogăție de aur lucios: nici înainte, nici pe urmă n-am mai văzut plete cu atâta strălucire în ele.

Ori încotro se ducea, mergeau cu dânsul doi țărani în cămăși roșii, cântând fiecare imnuri; adânci și sonore le erau glasurile, ridicându-se solemn către ceruri. Unul ducea o cățuie pe care o mișca încoace și încolo, celălalt apăsa pe inimă o Biblie, o Biblie cu pafale de argint...

⁵ Cit: material textil de calitate inferioară, înflorat și apretat, fabricat din bumbac.

Soarele scădea pe încetul, umbrele celor trei ciudați oaspeți se întindeau lungi și negre cum e cerneala de-a lungul copertei. Pe amândouă malurile râului, ca niște străji uriașe, sălciile sure-verzi stăteau de pază...

Din iahtul nostru am făcut multe incursiuni și acolo am adunat neșterse priveliști, pe care niciodată nu le voi uita.

Sub copaci, unde umbra era mai deasă, unde taina plutea, ca un lucru de față pe care-l simți, dar nu-l vezi, creșteau ciudate flori, înalte, de o culoare ca a soarelui; din sumbre adâncimi țâșneau stele de aur, tinzând lacome către lumina, care cu scumpătate se strecura prin ramuri. O lume fermecată, o lume de tăcere, în care frumusețea domnea singură, aproape de temut, în pacea ei ațipită.

Nesfârșite erau aceste păduri de sălcii în apă, căci ceasuri întregi luntrea mea luneca prin umbra care părea veșnică; cântecul păsărilor plutea cu mine, amestecându-se cu muzica din șoapta frunzelor și pretutindeni, în apă, aceste înalte flori galbene, țâșnind în cete, florile lor pline de lumină, pe când rădăcinile zăceau tocmai în fund, ascunse în nămol.

Pe urmă, luntrea-mi intra în lacuri largi, din cea mai adâncă umbră într-o așa de mare strălucire, încât era aproape o durere pentru ochi, în vaste întinderi de apă, tăiate ici și colo de înguste limbi de uscat, în care arbori uriași se înrădăcinaseră și acești arbori erau locuința regalilor vulturi cu aripile roșiatice, care-și puseseră scaun în ramurile cele mai înalte, tăcuți domni ai văzduhului și spațiului.

Acești singuratici monarhi ai lumilor de apă mă fermecau mai mult decât toate; ceasuri întregi aș fi putut să mă uit la dâșii, marea lor austeritate ținându-mă sub un farmec uriaș.

Era ceva în zborul lor, ceva în felul cum își destindeau aripile mari, lăsând să-i ducă aerul fără vreo silință sau mișcare din partea lor, care îmi părea mie însăși întruparea grației, puterii și maiestății unite, fiind așa de tăcut, așa de ușor, așa de extraordinar de puternic.

Îmi aduc aminte că am văzut o pereche dintre acești voievozi înaripați, al căror cuib atârna ca un colț de umbră adâncă între cele mai înalte ramuri ale unui copac uriaș. Copacul acela era pe moarte; stătea fără frunze, un schelet înălbit de ploi, întinzându-și fantasticele brațe pe albastrul bolții, pe când răsfângerea lui îl crea din nou, în ape, ca un al doilea trunchi, crescând cu vârful în jos. De jur împrejur apă, numai apă: șuvița de uscat pe care stătea copacul cel bătrân era așa de îngustă, încât de departe nu se mai vedea de loc.

Tulburată de apropierea noastră pe neașteptate, perechea înaripată se ridicase din cuib și tăia cercuri largi de jur împrejurul copacului prăpădit, dar fără grabă ori vreun semn de frică în afară. Mișcările lor rămâneau pline de maiestate și totodată era în ei ceva bând și catifelat, ceva măreț de calm,

ceva care se ținea de înălțimile veșnice ori de zărilor fără hotare, în care frica n-are înțeles și vremea nu se mai socotește.

Cum luneca luntrea mea, văzui cele două mari păsări așezându-se pe capătul cel mai îndepărtat al unei crengi uscate și liniștea lor se făcu deodată asemenea cu liniștea statuilor; două figuri heraldice de maiestate, turnate în bronz. Într-o nemișcare desăvârșită tronau, privind fix zarea cu ochii lor fără clipire, capetele amândouă întoarse înspre același punct, făpturi mărețe ale singurătății, în mândră tăcere plină de veghe, regali pusnici ai sălbăticiiei...

Pe alte înguste limbi de uscat, cruțate de năvala apelor, am văzut cete de vite sure, care păreau a călători pe fața apelor una după alta, pretutindeni urmate de răsfângerea lor, care mergea pe același drum, ceată de stafii la picioarele lor. Nedepinse cu năvala omului, își ridicau capetele să ne privească trecând, pe când soarele smulgea scânteii din imensele lor coarne, larg desfășurate.

Am văzut ostroave verzi, acoperite cu sălcii pe care le tăiau întinderi de iarbă îmbelșugată, din care ciobanii slabi, nepieptănați, își mânau turmele, îmbrăcați ei înșiși în cojoace mari, care-i făceau să semene cu oile pe care le păzeau; ființe omenești pe jumătate sălbatice, ai căror ochi nu păreau să vadă decât depărtările la care se tot uită veșnic, ființe posomorâte, tăcute, cărora nici de frig nu le pasă, nici de căldură.

Stând drepti ca statuile, cu mâinile amândouă încrucișate pe capătul toiegelor înalte, ei se uitau lung, fără mirare sau curiozitate la străinii care dăduseră buzna într-o singurătate ai cărei stăpâni erau singuri ei.

Uimitor de ursuzi erau acești ciobani, cu fața tăbăcită de intemperii, cu pletele încâlcite sub largile pălării de păslă, abia binevoind să răspundă dacă-i întrebai, de păreau să fi pierdut și pofta și puterea de a vorbi.

Oile erau mai prietenoase decât paznicii lor; se întâmpla adesea că, având încredere în gândul meu bun, ele îmi prindeau iarba din mână, pe când omul sălbăticiilor se uita lung, ursuz, anost și botos, neschimbându-și niciodată atitudinea, țeapăn de parcă ar fi crescut din pământ.

Noaptea, ciobanii aceștia se strâng în jurul luminii focurilor. De departe am văzut umbra fețelor lor trecând încoace și încolo înaintea flăcărilor. Bucăți de cântece melancolice, grele de dor, pluteau asupra apelor spre locul unde stăteam pe bord, și-mi umpleau sufletul de o dorință greu de purtat către o viață mai liberă și mai simplă, iar privighetorile răspundeau din toate părțile cu triumfătoarelor glasuri pline de iubire, ridicându-se sus, tot mai sus, până răsună văzduhul de cântecul lor.

Noaptea parcă-și ținea suflarea să asculte și stelele tremurau sus, unde nu le atinge nimeni, minunându-se de acea notă stranie de dor nestins, care se luptă în tot ceea ce cântă pământul!

Altă bucurie pentru mine erau nuferii, care creșteau cu miile în aceste lacuri uitate de lume. Flori de basm, albe, fără pată și tainice, deschideau stelele lor mari înmiit întru veșnica închinare a soarelui. Dar, în zilele noroase, ei rămâneau strânși, închiși, plini de ciudă, nevădind nimic din frumusețea lor norilor, care ascundeau de la dânșii lumina cea mare pe care [o] doreau.

Noaptea, pe lună plină, nici nu-i vedeai.

Soarele fiind acela pe care-l iubeau, ei nu voiau să-și dea farmecul în brațele vreunei alte lumini, ascunzând auster petalele lor ca zăpada într-un snop verde, de se făceau una cu frunzele late, pe care plutesc.

Și-i găseam pretutindeni, ca niște grădini de farmec făcute de firea singură: între trestii tăcute și tănuite, locuri de desăvârșire ca în vis, pe care le cuprindeam numai într-o clipă ce zbura și apoi piereau, după ce făcuseră să pătrundă în sufletul meu vedenii noi de frumusețe și pace, pe care zgomotul și ostenele oamenilor nu le pot tulbura”⁶.

THE DANUBE AND THE DELTA IN QUEEN MARIA'S MEMORIES

-abstract-

Key Words: Queen Maria, Danube, Delta, inhabitants, Nicolae Iorga.

At the urging of Nicolae Iorga, Queen Maria will publish pages full of sensitivity about the beauties of her adopted country, less known in England. Originally written in English, the book will be translated by the great historian, printed on newsprint and spread even in the trenches. The Queen will recall the beauties of the country - several pages being devoted to the Danube, the Delta and its people.

⁶Maria Regina României, *Țara mea...*, pp. 204-218.